

opakovat na každé stránce třikrát slovo zdraví a mravnost, aby člověk již tvořil zdravě a silně. Já alespoň chtěl bych být otcem snad všeho v Čechách — vyjma romány a kritiky p. Laichterovy. Kritika, která pracuje tak prázdnou a mělkou šablonou, jako je p. Laichterova „dekadence“, zdravou a silnou není — a není vůbec ani kritikou. „Dekadence“ jest zde stejným zaklínadlem, jako bylo a jest jiným „cizáctví“, „kosmopolitismus“, „nihilismus“ atd.

Jedno mne však těší u p. Laichtera: že se zná implicitně k paternitě žalostného programu „Sbírky krásné literatury“ a že hájí její filosofický nonsense „neměnitelných pojmů dobra, pravdy a krásy“.¹

Zjednodušuje si však trochu příliš svůj úkol. Mluví pouze o neměnitelnosti krásy a „dokazuje“ jen ji. První a nemálo obtížnou část svého úkolu zůstal nám dlužen: totiž dokázat, že se dá ztotožňovat a stavět do stejné řady vedle sebe v umění dobro, pravda a krása; že pravdivé jest v umění krásné, že krásné v umění jest eo ipso mravné.

Ale obmezme se na krásu. Pan Laichter míní ušlechtilé, že jest to věčná transcendentní hodnota. Budiž. Věřím tomu také. Ale opakuju: *věřím*. Jest to předmětem mojí *viry* nebo mé *metafysické naděje* — ale ne historického a empirického *poznání*. Nedá se to *dokazovat*, jak se o to pokouší p. Laichter, a jeho důkaz dopadl proto tak, jak by musil dopadnout, kdyby byl i p. Laichter tak silným myslitelem, jak jest vpravdě slabým: bídne, žalostně, křivě, směšně.

Prý člověk cítil vždy krásu hvězdnatého nebe, bouření moře atd. — „nejen dnes, ale i *dávno*² tato krása byla, existovala“. A člověk ji cítil prý ode „*dávna*“ filosofickou reflexí jako projev zákona a řádu. Tak chce dokazovat p. Laichter, že krása jest transcendentní hodnotou!

Ne, p. Laichtře, dokonce ne! Noc nebo moře esteticky cítí člověk teprve *od nedávna*, člověk vysoké kultury — primitivní člověk se jich jen bojí a děsí. Každá psychologie, každá anthropologie nebo kulturní historie vás o tom poučí.

Ne. Pokud sledujeme citění a tvoření umělecké, nemůžeme nevidět, že jest podrobena evoluci: trojice pravdy, krásy, dobra není sjednocena, nýbrž žalostně rozdělena a znesvářena. A stejně znesvářena jest i krása sama. Přejde styl renesanční, a krásy a veleby gotiky nikdo necítí, nikdo nevidí — jest pro posměch a opovržení. A jak se dívá na Shakespeara XVIII. století? Cítí jeho krásu? Nebo naopak: jest jí netesným, temným, nesmyslným barbarem? A pak zase více versa: romantikové a Racine! A tak dále.

A *právě proto*, že jest představa krásy proměnlivá a krása znesvářena s pravdou a dobrem, máme potřebí *metafysické naděje* o jejich totožnosti a transcendentní neměnnosti. Neboť jinak byla by naděje ta nepochopitelná, absurdní.

Ale právě ten, kdo v ni doufá nebo věří, nebude ji konfiskovat pro programy a prospekty a nebude popírat rozvoj, který ji musí ospravedlnit a zdůvodnit! A nebude moci psát ty kritické zaslepenosti, jaké píše p. Laichter.

A ad vocem „*nové krásy*“. Pan Laichter prý v ni nevěří, pro něho jí není. Ale jak mohl pak napsat stránku předtím: „*Dnešní malíř a příští malíř nechť ukáže*

1 - [Viz zde str. 118.]

2 - Velmi žertovné slovo při transcendentnosti.

nám v ženě něco víc než lepost, především i krásu její lidské rovnosti a důstojnosti, které si *vydobývá a vydobude*.“ Tedy jsou elementy krásy, jichž neznalo staré umění, jsou vztahy a poměry, jichž musí umění teprve získávat a učit se zpracovávat! —

Na konci svojí epištoly cituje p. Laichter proti mně jakýsi všeobecný výrok nějakého nejmenovaného pána, který odsoudil en bloc „dekadentní literaturu“ a „dekadentní kritiku“. Nevím, kdo to řekl a při které příležitosti — ale neřekl nic víc než hrubé podezření a urážku. A ohání-li se dnes touto cizí zbraní nejmenovaného člověka p. Laichter, dopouští se nepěkného zákeřnictví, poněvadž nikdo nemůže se bránit této všeobecné, neprecisované obžalobě. Myslí-li p. L., že byl rozpor mezi moji teorií a praxí — dobrá, ale pak prosím *důkazy* a ne všeobecné nezávazné urážky, vypůjčené nevím odkud a od koho!

Vedle spisovatele p. L. odpovídá mně i *nakladatel* p. L. Neporozuměl však tomu, co jsem mu vytknul a reaguje proto nesprávně. Nepřekáželo mně na něm, že vystupuje s programem, s misí, s reformou — nýbrž se *špatným* programem, se *špatnou* misí, se *špatnou* reformou. Volnosti p. L. umí se sice dovolávat, ale *šetřiti ji u jiných neumí*: ve své odpovědi upírá mně *de facto volnost kritiky*. V Čechách opravdu dělali značnou měrou literaturu nakladatelé (vyhlíží také podle toho) — proč by jí nemohl dělati p. Laichter? Ale tito nakladatelé podléhali a budou podléhati víc a víc, jak se bude rozvíjet literární kultura, *soudům literární kritiky* — a podléhat jí musí tím spíše nakladatel, který vystupuje s takovým aplombem a s takovou reformátorskou dekorací jako p. Laichter!

Výtka o přečeňování anglického románu nebyla adresována nakladateli p. L., nýbrž české literární kritice. Pan L. uhýbá jí však tvrzením, že prý jen náhodou vydal na počátku anglický román. Tato náhoda rýmuje se sice špatně s jeho programovostí, ale jinak nepochybují o tom, že jest i mnoho, ach tuze mnoho *prostředních* románů *francouzských* a mnoho, ach mnoho místa pro ně v různých českých sbírkách!

Nakonec diví se p. L., že jsem vystoupil proti němu až po třech měsících. Sám prý budu nejlépe vědět proč. Nuže, povím, co vím. Moje glossa byla napsána pro 1. číslo V. směru, které mělo vyjít v říjnu, ale vyšlo až v lednu. Nuže, zde jsou ty tři měsíce, které znepokojují tolik p. Laichtera. Ale on má patrně pro ně jiný výklad; nevím jinak, co znamená jeho převtipně sugestivná nápověď. Nabídnul jsem mu snad knihu, již nepřijal? Stýkal jsem se s ním snad nějak a nepohodnul jsem se s ním? Nebo: co bylo mezi námi? P. Laichter bude tak laskav a poví mně to v příštím čísle „N. doby“.

Když napovědět, tož také dopovědět!

Moralistické násilnictví

Pan Laichter jása: namluvil si šťastně a namlouvá svým členářům, že jsem v 3. čísle „V. směru“ kapituloval. Vždyť prý nepíšu již ani *proloženě* „neměnitelné pojmy dobra, pravdy a krásy“: tedy ústup na celé čáře! Opravdu, zapomněl jsem

snad podrhnout ta slova. Ale: jest *to*, *může to* být argumentem ve sporu mezi *literáty a estetiky*? Snad mezi *typografy* — ještě. V tom jest tak celá myšlenková úroveň p. Laichterova: velmi krátkodechá šablona.

P. Laichter jest z těch lidí, kteří, jakmile nedovedou otázku *domysliť*, obviní protivníka z rozporů, dvojakosti, z ústupu. Měli by však obvinít vlastní krátkodečnost: je-li cesta dlouhá, neznamená to ještě, že jest špatná, a rozdělím-li si ji pro vlastní slabost, neplyne z toho ještě, že jest silnice přerušena. Ne, silnice je dobrá a rovná — žádá jen silných chodců.

Zdá se, že p. Laichter nedoslýchá nebo — nechce slyšet a rozumět. Musím tedy věc zopakovati.

Napsal jsem v 3. čísle doslova:

„Pan Laichter míní ušlechtilé, že jest to (rozuměj: krása) věčná transcendentní hodnota. Budiž. *Věřím* tomu také. (Věřím podtrženo.) Ale opakuju: *věřím*. Jest to předmětem mojí *viry* nebo mé metafysické *naděje* — ale ne historického a empirického *poznání*.“

Pan Laichter zamířel větu: Budiž — vyškrtnul si podtržení slova *věřím* (jako protivy k: vím) — on, který dbá na tyto typografičnosti tam, kde jsou bez významu — *překroutil tak neslušně* moji myšlenku a tvrdí nyní: p. Šalda byl nucen přijmout po mých výkladech můj názor; má jej teprve od 3. čísla „V. směrů“, v 1. čísle ho ještě neměl.

Nuže, lituji velmi p. Laichtře, ale *já mám ten názor léta a léta*, dávno před 1. číslem a nejen to: můj názor ze 3. čísla *není* názorem p. Laichterovým, jest mu diametrální a protivný — nemohl jsem ho tedy od něho přijmout.

Moje myšlenka v 3. čísle jasně pronesená jest tato:

I když věřím a *právě proto, že věřím* v transcendentní hodnotu krásy (to jest v krásu, která jest sama sebou dobrem a pravdou) — nemohu myslet a soudit jako p. Laichter, nemohu moralisticky kritisovat, nemohu odsuzovat a mentorovat ve jméno této transcendentní hodnoty, nemohu ji konfiskovat pro svoje prospekty a kritiky, nemohu jí provozovat literární politiku, nemohu jí kritisovat *žádný* rozvoj a *ničí* rozvoj!

Rozumíte již, pane Laichtře?

A proč ne? Právě proto, že jest to hodnota transcendentní, předmět mojí nejvyšší a poslední *naděje* — a ne kriterium rozumové, empirické, vývojové, praktické. Dělán-li to, dopouštím se toho, čeho se dopouštěla v dobách svého úpadku církev katolická, když svoji *naději* věčné spásy rozměňovala v praktické odpustkové kupony — *téhož, do slova a do písmene téhož*, pane!

Rozumí již p. Laichter? „Budiž“, napsal jsem: Připustíme názor p. Laichterův (jest to i moje *vira*) — tím pošetilejší a absurdnější jest pak jen jeho kritická theorie a praxe. Taková byla, taková jest moje myšlenka nejen ve 3., ale i v 1. čísle „Vol. směrů“ a — dlouho před nimi.

Pan Laichter tvrdí, že jest transcendentní krása (věčná, neměnná) a že člověk *k ní evoluje, dovíjí se jí*. Nuže: nonsens, opakuju. O transcendentní kráse *nevím nic*, než že jest absurdností se stanoviska empirického poznání — právě proto musím v ní *věřit* nebo *doufat* nábožensky (mohu-li). Nevím o ní nic: jest cosi mimo čas, mimo prostor, mimo kauzalitu, mimo dosah všeho a každého poznání; jak tedy

mohu vědět, že se k ní člověk dovíjí a *kdy* se k ní člověk dovíjí: kdy se jí přibližuje, kdy se jí vzdaluje?!

Tvrdí-li p. Laichter, že jest „vtělena v řádu světa“, že „svět stvořitelův jest ovládnán mravním řádem“ a že umělec musí dovést k němu se přiblížit, podat jej, vyčíst jej jaksi — vrší nové rozpory na rozpory staré. „Svět stvořitelův“, příroda nebo vesmír (z nichž čerpal p. Laichter své argumenty v 2. seš. N. doby), jest předmětem mého *poznání* a každý bystřejší intelekt poznává v něm jen rozlad, rozpor, nesvár. Trojice dobra, pravdy a krásy není tu sjednocena (opakuju z 3. čísla V. s.), nýbrž žalostně rozdělena a znesvářena. Všichni větší básníci, všichni větší filosofové, všichni myslitelé a pozorovatelé se v tom shodují a vždycky shodovali — a čím hlouběji sestupuju do přírody, tím jasněji to poznávám. Řádu mravního v ní hlubší pozorovatelé, ať básníci, ať myslitelé, nenalezli — a právě proto jej musili *postulovat*, ať ethicky, ať esteticky, ať nábožensky. Ne že jest v světě stvořitelově harmonie, vzniklo umění (kdyby jí bylo, nebylo by ho třeba) — nýbrž naopak: poněvadž ji není ve světě, musil stvořit člověk umění s jeho harmonií, nikterak nevyzozorovanou z přírody nebo vesmíru, nýbrž *postulovanou jako ideální protest proti disharmonii života a přírody*.

Pan Laichter jmenoval ve svém posledním článku Kanta: nuže, o tomto idealistickém paradoxu může ho právě Kant poučit. Kant dobře čtený a pochopený.

Mně, opakuju, způsob myšlení p. Laichterova není idealismem, nýbrž, jak jsem již pověděl v 1. čísle V. směrů: *pseudoidealismem*. Jemu jest harmonie cosi úžasně snadného, pohodlného: on *nevidí* disonanci, protiv, rozporů, nesvárů. Ale takováto slepota není idealismus. *Naivník* není ještě *idealista*. Idealismus naopak znamená viděti *hlouběji* než jiní do svárů a sporů a trhlín, nelogičnosti a nerozumnosti světa a *přesto* zharmonisovati jich ne harmonií mělkou a slovnou, nýbrž vyšší syntesou, v níž jsou vykoupeny. *Idealista* pracuje jinými jinou smyslem, myslí jinou vášnivou a paradoxní logikou než p. Laichter. Pan Laichter je z těch krátkodechých myslitelů, kteří končí tam, odkud mají vycházet, a kteří podmínky myšlení berou již za cíl: on nalézá hotovými již hodnoty, které se teprve musí stvořit, a harmonii na místo na konec klade již na začátek — bere ji za východisko.

Jest pravda, že umění nese se za harmonií, že harmonie jest konečným cílem jeho tvorby. Ale harmonie ta má cenu, *jen pokud překonává a vykupuje disonance a rozpory, a čím hlubší a vášnivější jsou rozpory ty, tím větší její cena*. Ani duchové největší nedonesli se v některých svých dílech harmonie: tak byly hluboké propasti, jichž se dobrali v životě a světě, tak hluboko sestoupili do nesvárů ustrojení světového: platí to v řadě případů o Goethovi, v řadě případů o Shakespearovi. Naproti tomu řada lidí malých a maličkých harmonie se dopracovala a lehce, bez zvláštní námahy, skoro pohodlně. Proč? Poněvadž jako p. Laichter neviděli obtíží a nesnází, necítili rozporů, přezírali je ve své krátkozrakosti. Viděli již ve světě, jako pan Laichter, vtěleny hodnoty pravdy, krásy a dobra — jim harmonie byla snadna: okreslili do svého díla jen svoji naivnost a nevědomost — a harmonie byla „stvořena“.

Neboť, p. Laichtře, nad vodami, nad nimiž se kdysi vznášel duch boží, vznášívá se dnes příliš často jen *bublina*, která se domnívá o sobě, že jest strašně harmonická, kdežto jest vpravdě jen prázdná. („Přemyslete si to“, prosím!) A ten *poukaz do výše*, jímž má býti podle pana Laichtera dílo umělecké, může býti velmi snadno

prázdné kazatelské gesto, naučené teatrační gesto, hnusné a odporné gesto, p. Laichtře, a jest jím všude tam, kde umělec neprošel dříve *hlubinami rozporů*, kde jich nepoznal, kde v ně nesestoupil!

A já cením tisíckrát víc umělce jako Przybyszewskiho, kteří zahleděli se tak neúprosně do rozladů a rozporů světa a života, kteří sestoupili do nich tak hluboko, až se jim tím znemožnila harmonie, ať jen ona pouhá pohodlně-laichterovská, ať skutečná, opravdový estetický postulat. Stojí mně výš, tisíckrát výš než řada prostředních a průměrných, kterým dosíci této zdánlivé harmonie bylo malou obtíží a malým napětím! Je-li to zde kritický relativismus, pane Laichtře, je-li to zde rozdvoujení, eklekticismus — *pak ano, tisíckrát ano*, milý pane: jsem na něj hrd a neslevuju s něho ani mentu. A kdyby p. Laichterovi nebyl jeho moralismus pouhou šablonou, kdyby byl mu živou myšlenkou, kterou umí myslit, musil by hluboko poklonit se Przybyszewskému i se svého stanoviska prakticky moralistického, cizího estetickému hodnocení: pro jeho odvahu, s jakou dovedl se zahledět do disonancí a rozladů světa a života, pro jeho nebojácnost, s jakou dovedl do nich sestoupit, pro jeho poctivost, s jakou jim dovedl dáti výraz — nepovoluje svodům libovosti a laciného pseudo-idealismu.

Za dekadenta „par excellence“ prohlašuje p. Laichter i Gauguina. To jest docela ve stylu jeho moralistické šablony — ovšem jen šablony. Gauguin stojí i jako člověk i jako umělec příliš vysoko, aby na něho doletěla urážka p. Laichterova. Nazvat Gauguina dekadentem může jen nevědomost nebo zloba: vpravdě byl to *klasik* pozdě narozený, jenž přišel do věku příliš surového, roztráštěného a prolhaného, duše, do níž zapadlo něco z harmonické a eurytmické čistoty Poussinovy a snad až Raffaelovy, umělec, v němž kryla se síla s jemností a něhou jako jen u největších, duch zvučící harmoniemi jako věrný a spolehlivý nástroj, a přitom člověk do krajnosti poctivý a opravdový, který, když poznal, že nemůže žít v evropské pseudo-civilisaci po zákonech své bytosti, měl odvahu vyjít z ní a žít jinde po svojí pravdě beze lži. On, člověk smyslů tak bohatých a čistých — dekadentem! On, umělec tak přetékaající něhou, který tvořil z milosti chvíle jako málokterý druhý — dekadentem! On, který nemohl žít životem disharmonickým, umělým, rozděleným — dekadentem! A zase: kdyby byl p. Laichter opravdovým moralistou, který umí *myslit* moralisticky, musil by se poklonit pravdě a upřímnosti této duše. Pan Laichter může být kliden: Gauguin jest tak opravdový muž, že většina dnešních moralistů, abych užil jeho slova, není hodna podati mu vody.

Tedy: s p. Laichterem se neshodnu ani theoreticky, ani prakticky — a jsem na to hrd.

A aby bylo docela jasno mezi námi: *dekadentem*, opravdovým dekadentem ve vlastním smyslu slova jest mně p. Laichter sám. Dekadentem, to jest: slabochem i barbaram současně. Nemyslí čistě, mate dvojí a trojí sféru, nezná smyslu a dosahu svých kritérií, neumí jich ani aplikovat — jsou mu šablonami.

Kant snad mu něco platí, zdá se alespoň, i cituji mu jeho varovná a odsudková slova: „Es ist nicht Vermehrung, sondern Verunstaltung der Wissenschaften, wenn man ihre Grenzen ineinander laufen läßt.“ To řekl Kant o vědách — tím více platí o umění na jedné straně a o praktické morálce, nebo vědeckém poznávání na straně druhé.

Pan Laichter vnáší do estetiky kriteria jí podstatně cizí, kriteria prakticky-moralistická nebo vědecky-generalisující. Obojí jest těžký blud. *Umění jest cosi sui generis, říší pro sebe*. Umění není říší praktické mravnosti a činnosti, jest čímsi číře theoretickým, soustavou konvencí. A po druhé: umění není říší vědeckou, nemá nic zevšeobecňujícího. Umění jest říší *zvláštního vzhledem k jeho zvláštnosti* — *říší jednolitvin svérázných, sobě nepodobných*. A umění, opakuju to s celým důrazem, má i *svoji zvláštní etiku i svoji zvláštní logiku*; tato etika není praktickou morálkou, tato logika není logikou poznávání vědeckého! Logika umělecká jest logikou instinktů, pracující potmě jaksi a hmatem. Pan Laichter míní, že i já jsem moralistou, moje kniha „Boje o zítřek“ jest prý jediným moralisováním; p. Laichter se klame. Uznávám etiku uměleckou a ve svojí knize často ji vyšetřuju — ale odlišuju ji velmi přesně a určitě od morálky, etiky praktické. V „Uměleckém paradoxu“ vyložil jsem ji z antiracionalistického rázu umění — *z činu v protivě k práci* — jako cosi úplně odporujícího klidné pokrokové morálce vědní nebo civilisační. Cituje-li pan Laichter „Boje o zítřek“ a dovolává-li se jich — musím žádat, aby jich znal a nepodsouval mně theorie, které nejsou mými: nenapsal jsem svoji knihu přes den, přemýšlel jsem mnoho o každé její větě, i mohu žádat, aby byla alespoň pozorně — čtena. Když diskuse, tedy diskuse a ne klepaření. Jinak by sotva mohl p. Laichter mluvit v obojím článku o mojím „Nové kráse“ způsobem, jakým to činí: i kdyby nerozuměl článku, vyvarovala by jej poznámka, kterou jsem k němu přičinil — neboť mám již svoje zkušenosti, české zkušenosti se svědomitostí a loyálností kritiků a interpretů.

Opakuju: umění jest mně něco skrz na skrz individuálního, svět zvláštností jako zvláštností. Umění jest mně cosi skrz na skrz jedinečného: každé dílo jeho projevem jedinečné duše, neopakující se nikdy. A musí proto býti poznáváno i kriticky zvláštním, jedinečným poznáním: nesmím k němu přistupovat *s moralistickým, vnějškovým, neorganickým lineálem nebo loktem a měřit je jím*. Kritik musí poznati každé nové jedinečné dílo novým, *jedinečným* poznáním — musí odvoditi z něho jeho zákon a *domyslit* jej, domysliti jej dál a důsledněji než jeho tvůrce sám, aby poznal, je-li dílo jeho naplněním nebo zrazením.

Pan Laichter může klevetit a frázovat o eklekticismu, dvojí pravdě, dvojí morálce, dvojím lokti, kolik mu libo: *mně* jest eklektikem a dekadentem i barbaram zároveň *on*, neboť vnáší do umění cizí neorganická kriteria, kriteria jiných říší, kriteria, která se mu pak ovšem mění v rukou v pouhě číře negativné šablony, jimiž nedobere se ničeho vyjma vlastní apriorní negativnosti.

A ne o *dvojí* pravdě, ne o *dvojí* morálce měl by klevetit p. Laichter, nýbrž o *steré*, o *tisiceré* pravdě a morálce! Hřúzo hřúzoucí! Umění jest, opakuju, skrz na skrz říší jedinečnosti, říší zvláštností, z nichž každá o sobě musí býti poznána právě vzhledem k svojí zvláštnosti, jedinečnosti, výjimečnosti — bez zevšeobecňující logiky vědecké.

Nebojím se naprosto klevetění o dvojí pravdě, dvojí morálce: jest to právě jen klevetění. Každé vědecké dítě ví, že ku př. člověk — každá bytost, muž, žena — může býti předmětem poznání několikerého a toto genere odlišného. Jednoho a téhož člověka mohu poznávat vědecky a umělecky, a po každé bude poznání moje o něm jiné. A i vědecky mohu jej poznávat různě, od poznání přírodopisného až po

historické, psychologické a morální. A v umění jest odlišnost ta ještě větší: bude-li týž člověk umělecky poznáván řadou umělců, bude každé poznání o něm jiné, jedinečné, a pokud byl poznán umělci celými, i pravdivé.

Jednota života musí se hledat a dověsti nalézt jinde než v *znásilňování moralistickém*, než v zanášení cizích neorganických kritérií do umění, nebo — ještě hůře — v konfiskování poslední metafysické naděje nebo náboženské víry pro prospekty a kritiky, pro malou a malichernou, stranickou literární politiku!

To — a právě to, p. Laichter, jest nejhorší dekadence, nejhorší barbarství — malicherné siláctví v nejtrapnějším smyslu slova. Siláctví — násilnictví.

Proti tomu jsem vystoupil, ne proti Brontěové. V 1. čísle „V. směrů“ napsal jsem výslovně: „*Nenapadá mně zde odsuzovat šmahem anglický román*. Otázka jest příliš složitá a delikátní a nedá se krájet hrubým nožem v časovém feuilletoně. V knihách, jako jest ‚Shirley‘, jsou přednosti vedle vad, užitek leží tu vedle nebezpečí.“

Vystoupil jsem proti špatně chápanému, zle chápanému idealismu, zneužívanému idealismu proti „pseudoidealismu“, jak jsem řekl hned v 1. čísle „V. směrů“ — a všecko, co jste napsal od té chvíle do dneška, dokazuje jen, že nejpilnějším právem a v nejvyšší čas.

Zbývá mně několik slov o věcech ryze osobních, jakási přehlídka bojiště: neboť jest to již smutnou zásluhou obou bratří Laichterů, že z mého ryze věcného protestu proti pseudoidealismu v 1. č. „V. směrů“, diktovaného jen péčí o rozvoj našeho literárního umění, učinili aféru osobní a nejosobnější. *Nakladatel* pan Laichter přinesl sugestivná podezření, otevírající dokořán dveře všem fantasiím: budu prý vědět sám, proč vystupuji proti němu až po třech měsících. Lidé kývali hlavami: ano, rozešli se v těch třech měsících — Šalda se mu mstí. Neboť jsme v Čechách: a kdo uvěří, že jsem p. Laichtera nakladatele snad deset let ani nepotkal na ulici? Jsme v Čechách: a kde by tu kdo připustil, že někdo může se doopravdy báti škod z přeceňování anglického románu?

Vyzval jsem nakladatele p. Laichtera, aby v „Naší době“ promluvil: aby formoval svoje podezření a dokázal je. A *nakladatel* pan Laichter? Ani stopy po něm: mlčí, mlčí, mlčí. Hodit po někom podezřením a pak ho nedokázat a zmizet bez slova vysvětlení — zase česká historie, stará česká historie, kterou tentokrát hrají *realističtí* herci.

Zato vrhá se na mne osobními útoky — *spisovatel* p. Laichter. A křičí strašně hlasitě cosi o mém ústupu. Ovšem: vždyť kryje ústup — *svého bratra*! Ústup — hotový, nepopíratelný, doslovný.

A jak kryje ústup svého bratra: nejhoršími obviňováními! „Nepravda“, „neslušné překrucování“, „velikášská póza“, „siláctví“, „dekadentství“ a podobné lbeznosti jen jen svislí člověku kolem hlavy. Čtenář, který sledoval moje předchozí rozbor, ví, *jakým právem*...

A pak zase bědně a venkoncem žalostné vykrucování.

Prý urážlivý a paušálně podezřívavý citát v únorové „N. době“ nebyl namířen proti mně. Lituju velmi, ale ani nejohebnější interpretační umění nepomůže z toho p. Laichterovi.

Citát ten uvedl p. Laichter totiž v *přímou souvislost* s řečí o mojí osobě. Necht se podívá jen na str. 388 „N. doby“! Já (Quidam) jsem otcem českého dekadentismu (taková jest spojitost) a dekadentismus ten způsobil v mládeži pravé spousty. „Z této školy“ (rozuměj: ze školy dekadentní literatury a dekadentní kritiky) „vychází značná část naší mladé generace“ — zkažené mladé generace. Nuže, citát *směřoval* proti mně: jsem, podle p. L. alespoň, *přímo vinen* úpadkem mladé generace.

Pan Laichter pochopí snad, jaké nepěknosti se dopustil, dám-li mu názorný příklad. Co by řekl tomu, kdyby někdo — třeba v „Čechu“ — napsal, že prof. Masaryk jest otcem realismu českého a že vliv realismu v mládež byl venkoncem zhoubný: z něho že vychází mládež zkažená, pokrytecká, na vnějšek blýskající se humanitou, ale v intimním životě intrikánská, pomlouvačná, ubíjející se navzájem (viz nedávné boje: Herben — Přehled), proradná a bezduchá? A kdyby si na to našel citát nějakého Petra nebo Pavla v nějakém studentském almanachu z Anno Domini?

Nuže, *do slova a do písmene* téhož dopouští se na mně p. Laichter: bojuje se mnou zbraněmi nejhorší žurnalistiky, odpadkové žurnalistiky — on, *literární kritik z revue!*

Té bídy, té ubohosti!

Dopustil se tedy, opakuju p. Laichterovi a nemohu z toho slevit ani joty, *zákeřnictví*, neboť citát naleznu na všecko na světě, o citát nejde — nýbrž *o logiku, o logickou poctivost!* Neboť, opakuju: i kdyby bylo pravda, že mezi stoupenci literární teorie, které přezdívá p. Laichter „dekadentní“, jsou ničemové a farizejci, *nejsem tím vinen ani já, ani p. Procházka, ani kdokoli druhý a třetí*. Což jich není mezi realisty? Nedá se zneužít všeho na světě, každé teorie?

Takovými zbraněmi bojuje p. Laichter, který — jde-li o odpůrce — dovede zcela věcná kritéria na př. „prázdné a mělké šablony“ nebo „filosofického nonsensu“, nebo „kritické zaslepenosti“ stigmatizovat za „nadávky“ (ipsissimum verbum!).

I já mohu říci (s nejlepším svědomím), že jsem s p. Laichterem hotov: pochybuju, že jsem přistihl některého ze svých opravdových odpůrců při *takových* zbraních jako p. Laichtera.

Ukázal jsem i v tomto článku mimochodem, jak p. Laichter jest vpravdě docela blízce klerikalismu: klerikálně myslí, klerikálně podezřívá, klerikálně bojuje, klerikálně konfiskuje pro sebe a svoji firmu všecku spásu, klerikálně anathematizuje a zaklíná, (jeho otřelé „dekadentství“ jest takovou zaklínací formulkou).

Ne odpůrce, s kterým jest možná debata, nýbrž moralistický fanatik, násilník a, last not least, šablonista.

Květen 1906.

Glossa jubilejní neboli mrtvý kult mrtvých — Ibsen a Brandes — Altenbergův „Prodromos“, kniha radostné moudrosti

Žalostnou podívanou myslícímu člověku, i když zeskromnil co nejvíce svoje požadavky na dnešní český život, jest to, co vynesly letošní jubilejní oslavy Havlíč-